

DOMINIKA MORAVČÍKOVÁ

Text
ALEXANDER BALOGH

Fotografie
MÁRIA PINČÍKOVÁ

Dominika Moravčíková získala Cenu Nadácie Tatra banky Mladý tvorca v kategórii Literatúra za knihu básní *Deti Hamelnu*.

DNES SOM MÁRIA, ZAJTRA BUDEM SALOME

Kritici môžu viesť spory až do konca sveta, ale básnik bude mať posledné slovo, vraví jeden bonmot. V prípade Dominiky Moravčíkovej kritici veľké spory nemuseli riešiť, jej knižný básnický debut *Deti Hamelnu* bol nesporným úspechom. Autorka svoju knihu považuje za veľmi politickú, ale rada by si myslela, že v nej nehra s úplne otvorenými kartami.

ALEXANDER BALOGH

V niektorom médiu som čítal tieto vaše slová: „Nie-kedy sa bojím, že moja tvorba môže byť nepríťažlivá tým svojim takpovediac absolútnym záberom na život a smrť, na telo a jeho zánik. Myslím si, že vyžadujem relatívne mnoho od poézie, chcem od nej čosi morálne zásadné alebo prorocké.“ Aj ocenenie vášho debutu dokazuje, že vaše obavy sa nepotvrdili a nároky na médium poézie boli namieste. Platí váš horeuvedený citát ešte stále, zostáva akousi „kontrolkou“, alebo sa po knihe *Deti Hamelnu* cítite v tomto smere uvoľnenejšia?

DOMINIKA MORAVČÍKOVÁ

To je pre mňa aktuálna otázka, lebo nejaký čas po odznení dojmov z debutu som si povedala, že teraz idem písať sviežejšiu, svetskejšiu, „bytovú“ poéziu. Čo je pri básnickom písaní, v ktorom asi každý prirodzene chce sublimovať to najdivokejšie v sebe, trochu čudný záväzok. Postupne som prišla na to, že takto si to predsavziať nemôžem. Mám teraz po čase konečne čosi životaschopné rozpísané a riadi sa to svojimi vlastnými pravidlami. Tiež som si uvedomila, že môj prirodzený tvorivý stimul sú skôr hlavne tie „veľké“ veci. Zároveň by som sa chcela intenzívnejšie orientovať na detail a preskúmať viac toho, čo nie je vždy celkom na očiach.

AB

Vaša kniha sa skladá z piatich cyklov (*Soviareň, Váha tvojho rómstva, Rozprávky, Deti Hamelnu a Čas Koptov*), ktoré majú potenciál aj sólovej existencie, no pritom „napriek“ svetu mýtov a legiend na jednej strane a súčasným témam migrácie a etnických problémov na strane druhej vytvárajú ucelený koncept. Ako kniha vznikala?

DM

Cyklus *Deti Hamelnu* bol dopĺňaný a prerábaný. Naopak, cyklus *Rozprávky* vznikol pomerne jednoznačným spôsobom, avšak prvé dva cykly boli zoradené vďaka koncepcii editora Erika Jakuba Grocha. Posledný cyklus, ktorý pôvodne tvorila jediná báseň, mi pán Groch ponúkol v novej, rozdelenej podobe a ako zakončenie knihy. Prekvapuje ma však, že si vlastne na to písanie veľmi nepamätám. Jednak skoro celá kniha vznikla na jeden dych, a jednak som si prechádzala nejakými traumatizujúcimi udalosťami a celé obdobie mám zahmlené.

AB

V jednej z recenzií sa píše, že zbierka sa dá čítať ako pokus o vyargumentovanie osobného pocitu všestranného ohrozenia. Súhlasíte, alebo je to len jeden z možných pohľadov na vašu knihu?

DM

Toto je dobrá interpretácia, aj keď možno nezahrňa všetky polohy knihy. V tých textoch je aj veľa hnevu a defenzívy. Prozaička Nicol Hochholzerová v jednom rozhovore povedala, že svoj debut čiastočne ponímala ako pomstu, a ja sa s tým viem trochu stotožniť. Avšak u mňa to fungovalo len na začiatku, potom táto motivácia musela zaniknúť. Aby som mohla napísať niektoré časti knihy, musela som nájsť taký emočný uhol, v ktorom som bola so všetkým vyrovnaná. To som dokázala iba na chvíľu. Som veľmi hrdá osoba a prežívam neustále nejakú krivdu, ktorú nechcem akceptovať. V poézii je však pomsta bezzubá – ak chcete ublížiť alebo sa brániť, tak poézia užitočná nebude. Mimoliterárne motivácie oslabujú literárny charakter a v dôsledku toho vynulujú účinok básne. V tomto sa mi páči, ako text samotný dokáže kultivovať a ukázať cestu tým, že s nekalými motiváciami nefunguje.

AB

V záverečnom cykle *Čas Koptov* píšete, že základná premisa našich životov znie: Čo je politické, nie

je materské. Opakovanie tejto premisy v kontexte etnicity, náboženstva, migrácie či patriarchálnych prejavov deklaruje vašu spoločenskú angažovanosť v tom najlepšom zmysle slova. Možno vašu knihu teda charakterizovať aj ako politickú?

DM

Je veľmi politická, ale rada by som si myslela, že v nej nehram s úplne otvorenými kartami. A že sú v nej tie moje vlastné pozície aj problematizované či dokonca zosmiešnené. Napríklad v básni v hamelnskom cykle s názvom *Liekopis hamelnského apotekára* sa apotekár dušuje, že predáva iba produkty vzniknuté „v súlade s vedeckým poznaním“ a žiadne čarodejnícke patlaniny, ale z dnešného hľadiska by všetky jeho liečivá boli považované za nevedecké, rovnako ako tie, ktoré on nazýva čarodejníckymi. A ja neviem presne, čo to znamená – lebo hovoriť o konzistentnej evolúcii v lekárstve a jednom zlievaní dejín do úplného poznania by bolo ďalším okultizmom. V iných textoch zase básnický subjekt nie je odo mňa oddelený a, naopak, je avatarom nejakých pre mňa skutočných pozícií – napríklad v mojom obľúbenom verši „dnes som Mária, zajtra budem *Salome*.“

AB

V nadväznosti na predošlú otázku pridám aj ďalší otáznik – ste feministka?

DM

Som, a čím ďalej, tým menej intuitívne a viac empiricky. Vnímam medzeru medzi „leskom“ teórie a žitou realitou, ktorú je treba neustále vyplňať.

AB

Jeden bonmot hovorí, že údelom básnika je vždy byť v nesprávnom čase na nesprávnom mieste. Máte pocit, že by sa to, s istým zveličením, mohlo týkať aj vás?

DM

Je to pekné zveličenie, ktoré vystihuje niektoré moje pocity, ale je dôležité priznať si, že na to, aby človek mohol písať poéziu a byť súčasťou literárnej scény, musí mať veľa šťastia a priaznivých okolností, a to sa týka aj mňa. Takmer všetko bolo dané tým, že som v správnom čase spoznala správnych ľudí.

AB

Obálka knihy je pôsobivá, ale nenavodzuje prílišný optimizmus. Čo vás na nej tak zaujalo, že ste sa pre ňu rozhodli?

DM

Obálku som z ponúknutých verzii od vydavateľstva vybrala spolu s maminou. Tej sa najviac páčila táto fotografia od slovenskej fotografky Natálie Evelyn Benčíkovej. Ja som si nebola istá, ale postupne som sa s ňou čoraz viac zžila. Je na poéziu netradične „telesná“, ale nie doslovná.

AB

Súčasnému úspechu predchádzali rok predtým dve víťazstvá v súťažiach Povedka a Básne 2019. To boli klasické súťaže, čo zrejme malo vplyv aj na tvorbu prihlásených textov. Zlomyselník môže povedať, že to bolo písanie pre porotu...

DM

Text do Povedky som písala ako dajaká olympionička, vrela som si, že toto musí byť môj najlepší výkon, lebo aj všetci ostatní tam pošlú to najlepšie, čo majú. Ale tvorba textov do Básni bola úplne nezáväzná a nečakala som, že môžem vyhrať. Musím sa priznať, že ma súťaženie v písaní bavilo. Kedysi som napísala poviedku, kde vystupovala premotivovaná športovkyňa, ktorá brala aj osobné vzťahy ako súťaž. Hoci ja mám od akéhokoľvek súťažného športu ďaleko, tú postavu sa mi podarilo prekresliť, lebo som ju črtala ako svoju vlastnú karikatúru.

AB

Debut, aj keď tiež bol hodnotený porotou, mal už inú genézu, nebol cielene písaný ako súťažný text. Tu ste mali pred očami nejakého človeka, čitateľa či editora, alebo ste sa spoľahli už plne na seba, na svoje vyrovnávanie sa s vybranými témami?

DM

Aj keď motiváciou písania debutu bola otázka od vydavateľstva Skalná ruža, či pre nich nemám rukopis, písala som ho pre seba – takmer by som povedala, že ma zachránil pred niečím strašným. Bolo to vzácne obdobie, keď som sa spojila s čímsi, čoho by som sa mimo poézie – teda každodenným myslením a jazykom – nemohla dotknúť. Unikla som a zachránila som sa, hoci len na určitú dobu. Nevieť, či môže poézia ešte u mňa dokázať niečo podobné, ani koľko mi v oblasti takejto tvorby ostáva „mačacích“ životov.

AB

Zvyknete sa vracieť k už vydaným textom (bez ohľadu na názor kritiky) a rozmýšľať, čo by ste napísali inak?

DM

Snažím sa už nad dokončenými textami nerozmýšľať. „Našťastie“, mám vždy kopec rozrobených textov, na ktorých je veľa práce, a nemám sa kedy obzerať naspäť. Ale treba povedať, že je zároveň tiež nebezpečné odhadzovať zo seba dokončené texty a násilím prerezávať tie tkanivá, ktoré sú ešte stále živé.

AB

Študujete muzikológiu, ovplyvňuje vaše písanie? Potrebujete k písaniu počúvať hudbu? A myslíte si, že by bolo pre poéziu spravodlivejšie, keby ju hodnotili ľudia muzikálni?

DM

Myslím si, že mnohí literárni kritici a kritičky sú veľmi muzikálni ľudia. Obzvlášť tí, ktorí vystupujú v relácii Literárny kvocient. Rada počúvam, ako príjemne melodicky rozprávajú. Moje štúdium je pre moju literárnu prácu zásadné, aj keď to prepojenie nie je úplne ľahké popísať. Dôležití sú pre mňa muzikológovia Vít Zdrálek a Tereza Havelková – moji školitelia, mentori, spojenci.

AB

Ste nielen poetka, ale aj prozaička a publicistka. Je pre vás niečo z týchto spôsobov písania dominantné, najobľúbenejšie, resp. čo je najťažšie?

DM

Najťažšie je vždy písanie samotné – prázdna strana, pochybnosti, nezáujem, rozličné utrpenie. Ak by som mala však niečo vyzdvihnúť, tak je pre mňa najväčšou výzvou písať akademické texty, v ktorých ešte len čakám na takú zručnosť, ktorá mi umožní písať ich komfortne.

AB

Pri tvorbe sa venujete vždy len konkrétnemu aktuálnemu žánru alebo „preskakujete“ z jedného rozpísaného textu na druhý?

DM

Preskakujem, a jeden slovenský básnik mi raz povedal, že príde deň, keď sa to skončí, a preskakovať už nebudem vladať. Teda aspoň nie v zmysle, že mám naraz otvorených niekoľko dokumentov. Moje terajšie fungovanie je však také, že produkujem ohromné množstvo textov, z ktorých veľkú časť tvorí „kuchynský odpad“. Celá táto opulencia osobnej produkcie textov má nepochybne obmedzené trvanie.

AB

Už sa vám stalo, že nejaký námet sa vám zdal vhodný aj na báseň aj na poviedku?

DM

Áno, stalo. U mňa je to spravidla znamením, že ani jedno, ani druhé nebude fungovať, a námet nie je vitálny. Text

Som, ako každý, viazaná rozličnými konvenciami, z ktorých sa občas nedokážem vymaniť, a niekedy som za ne aj vďačná.

sa mi vydarí iba vtedy, keď ho od začiatku premýšľam v konkrétnom médiu.

AB

V jednej svojej eseji píšete, že žiadnej explicitnej cenzúre v dnešnej dobe, vyše tridsať rokov po revolúcii, nečelíte. Napriek tomu pripúšťate možnosť, že pri vlastnej analýze toho, o čom si myslíte, že možno „bude vyzerať zle“, sa môžete zmýliť, a tak sa zbytočne ukrátiť o úprimnosť či experiment. Je to akademická úvaha alebo sa vám to konkrétne stalo, nebodaj aj pri knihe *Deti Hamelnu*?

DM

Viacrát som sa dakde zadržala a formulovala niečo inak, než by mi bolo prirodzené, teda umiernené alebo kódované. Som, ako každý, viazaná rozličnými konvenciami, z ktorých sa občas nedokážem vymaniť, a niekedy som za ne aj vďačná. Inšpiruje ma, na druhej strane, úprimnosť napríklad spisovateľa Ballu alebo tiež literárnej vedkyne Marty Součkovej, ktorí nikdy nekľučkujú a vyjadrujú sa rovnako na rovinu kuloárne, ako aj vtedy, keď sú na očiach a ušiach všetkým. Je to paradoxné, ale povedala by som, že my trochu mladší sme v mnohom opatrnejší a neustále sa kontrolujeme. Možno je to tým, že z telefónov a počítačov máme celodenne na seba nasmerovaných viacero zrkadiel, ktoré nás nútia premýšľať každý výrok a pohyb. Udržiavať si aspoň kútik existencie mimo aj takejto cenzúry je súčasťou kvality života a tiež nevyhnutnosťou v literatúre – priznať si a „žiť“ verziu seba a pozorovaného prostredia, ktorá je škaredá, zakoktaná, pokrútená či trápna – trápnosť je tiež element poézie, o ktorý ako čitateľka aj autorka nechcem prísť.

DOMINIKA MORAVČIKOVÁ (1992) pochádza zo Strečna. Je doktorandkou odboru muzikológie Ústavu hudebnej vedy FF UK v Prahe a študuje hudobné vzdelávanie rómskych detí na Slovensku. V roku 2019 sa stala laureátkou súťaží Povedka a Básne SK/CZ. Knižne debutovala v roku 2020 zbierkou básní *Deti Hamelnu* vo vydavateľstve Skalná ruža, venuje sa aj kultúrnej publicistike a pracuje na prozaickom debute.

Deti Hamelnu

Básnický debut *Deti Hamelnu* (Skalná ruža) Dominiky Moravčíkovej je zložený z piatich cyklov, ktoré cez jazyk a naratívy mýtov, legiend, povier a prorociev uchopujú historické aj súčasné javy, akými sú migrácia či etnické konflikty. Jadrom zbierky je rovnomenný cyklus, ktorý vychádzajúc z legendy o hamelnskom potkaniarovi prechádza do rozvitejšieho rozprávania s množinou lyrických subjektov a naráža na hranice básnickej formy. V zbierke nechýbajú ani osobné námety, ktoré spoločne s námetmi o životoch zvierat a rastlín prepájajú individuálne aj skupinové osudy. *Deti Hamelnu* predstavujú básnické rozprávania o kolektívnej, až populačnej pomínutelnosti, vykorenení a návrate.

© Vydal Skalná ruža v roku 2020.
Grafický dizajn © Erik Jakub Groch

Nahota pohorí

Divoká hora
leží položená bokom.

Keď ju zaplaví svetlo, hori nedočkavo,
ale do polnoci stihne ochladnúť na kosť
a tvrdá kosť hory leží v podzemí
kam sa neprehrabe žiaden z jašterov.

Rozprávky na dobrú noc o suchom podlaží hory
by si nikto nemal pamätať:
je dôležité v čase nepokoja

stratiť pamäť.

Barbora

* 30.12.1955

si kostená si

celá z prútia

tvoje mesto je zahalené

nepriepustnou tkaninou

tvoje hniezdo

nikdy nevychladlo

